

Social Sciences Indexed

International
SOCIAL MENTALITY AND
RESEARCHER THINKERS JOURNAL
Open Access Refereed E-Journal & Refereed & Indexed
SMARTjournal (ISSN:2630-631X)

Architecture, Culture, Economics and Administration, Educational Sciences, Engineering, Fine Arts, History, Language, Literature, Pedagogy, Psychology, Religion, Sociology, Tourism and Tourism Management & Other Disciplines in Social Sciences

2019

Vol:5, Issue:23

pp.1314-1323

www.smartofjournal.com

editorsmartjournal@gmail.com

ŞANLIURFA'NIN KÜLTÜREL MİRASLARINDAN İNANÇ MERKEZLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

A RESEARCH ON FAITH CENTERS FROM ŞANLIURFA'S CULTURAL HERITAGE

Arş. Gör. Mahmut BARAKAZI

Harran Üniversitesi, TOİYO, Konaklama İşl. Bölümü, Şanlıurfa/TÜRKİYE

Article Arrival Date : 09.07.2019

Article Published Date : 17.09.2019

Article Type : Research Article

Doi Number : <http://dx.doi.org/10.31576/smryj.346>

Reference : Barakazi, M. (2019). "Şanlıurfa'nın Kültürel Miraslarından İnanç Merkezleri Üzerine Bir Araştırma", International Social Mentality and Researcher Thinkers Journal, (Issn:2630-631X) 5(23): 1314-1323

ÖZET

Bilgi çağının insan hayatına girmesiyle birlikte farkındalık düzeyinde olumlu gelişmeler yaşanmaktadır. Turizm tercihlerinde de bu gelişim hissedilmekte ve insanlar klasik turizm hareketlerinin dışında yer alan kültürel seyahatlere önem vermektedirler. Kültürel seyahatlerin oluşumunda rol oynayanların başında kültürel miras zenginlikleri gelmektedir. Bu zenginlikler, turistik bölgenin çekicilik düzeyini arttırmakta ve talep oranlarında yükseliş sağlamaktadır. Somut ve soyut olan kültürel miras değerlerinde dini inanç merkezleri önemli bir yer tutmaktadır. Şanlıurfa, tarih boyunca önemli inanç merkezlerinden biri olmuştur. Bu kapsamda araştırmanın amacı, Kültürel miras ve dini yapılarla ilgili literatüre yer vererek kültürel zenginlik olan ve Şanlıurfa ilinde yer alan dini ibadet yapılarını ortaya koymak ve kavramsal bir bakış açısı ile değerlendirmektir. Şanlıurfa'nın kültürel miras zenginlikleri içerisinde yer alan dini ibadet alanları ile ilgili bilgi eksikliğinin belirli ölçülerde giderilmesi hedeflenmektedir. Elde edilecek sonuçların ilgili literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca dini değerlerin kültürel miras bakımından önemli bir potansiyel taşıdığına vurgu yapılarak Şanlıurfa'nın turizm gelişiminde rol oynayan paydaşlara öneriler yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Din, Kültürel Miras, Şanlıurfa

ABSTRACT

As information age enters into human life, positive developments are being experienced at the level of awareness. This development is also felt in tourism preferences and people attach importance to cultural trips that are outside the classical tourism movements. Cultural heritage is at the forefront of those who play a role in the formation of cultural travels. These riches increase the attractiveness of the tourist zone and increase demand rates. Religious centers of faith have an important place in the concrete and abstract values of cultural heritage. Sanliurfa has been one of the important faith centers throughout history. The aim of the research is to reveal the religious worship structures in the province of Sanliurfa, which has cultural richness by giving a literature about cultural heritage and religious structures and to evaluate them with a conceptual point of view. It is aimed to eliminate the lack of information about religious worship places in Şanlıurfa's cultural heritage riches with certain measures. It is thought that the results obtained will contribute to the related literature. In addition, it emphasizes that religious values have important potential for cultural heritage and suggests to stakeholders who play a role in Şanlıurfa's tourism development.

Key Words: Religion, Cultural Heritage, Şanlıurfa

1. GİRİŞ

Turistik destinasyonlar, turizm hareketleri için alt ve üst yapı arzlarına ciddi şekilde kaynak sağlayarak rekabetçi bir durum elde etmek istemektedirler. Bu durum rakiplerine göre avantaj

sağlasa da sürdürülebilirlik açısından doğal ve özgün kaynaklar olan kültürel mirasa ihtiyaç duyulmaktadır. Kültürel miras, bir destinasyonda yer alan somut ve soyut geleneklerle geçmişten günümüze taşınarak özgünlüğünü koruyan değerler bütünü olarak ifade edilmektedir. Bu değerler, mimari, gelenekler, inanç, sanat, müzik, oyunlar ve el sanatları gibi soyut ve somut varlıklardan oluşmaktadır. Kültürel miraslar değerlerinden biri olan dini inançlar, toplumu etkileyen ve mimari de izlerini taşıyan önemli bir turistik değerdir. Dini değerleri içerisinde barındıra kültürel zenginlikler, turizm hareketlerinde bölgeye ciddi düzeyde avantaj sağlamaktadır. Türkiye'nin Doğusunda yer alan Şanlıurfa, tarihi geçmişi insanlık kadar eski olmakla birlikte inanç merkezlerine ev sahipliği yapmaktadır. M.Ö. 10000 yılında insanların henüz toplayıcı olduğu düşünülürken Göbeklitepe'de keşfedilen antik tapınak, insanlığın ilk ibadet tapınağı olduğu anlaşılarak bilinen gerçekleri değiştirmiştir. Şanlıurfa, kültürel miras bakımından ilk antik ibadet tapınağına sahip olmasının yanı sıra 3 semavi dinin atası olarak kabul edilen Hz. İbrahim Peygamber'in doğduğu yer olmaktadır. İslam dini açısından önemli bir yeri olan Hz. Eyyup'un sabır makamı ve Hz. Şuayp Peygamber'de bu bölgede yer almaktadır. Bunun yanı sıra Hıristiyanlık, İslamiyet ve Yahudilik dinlerine ait ibadet yapıları yer almaktadır.

2.KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Kültürel Miras

Bir toplumu ve milleti diğerlerinden ayıran fark özgün değerlerinin olduğu yaşam biçimidir. Gelenek ve görenekleriyle o toplumda kabul görmüş davranışlar ve inanışlar bütünü olarak ifade edilen kültür, uzun yıllarda şekillenmekte ve o toplumun karakteristiğini oluşturmaktadır. Kültürüne uygun olmayan davranışlar dışlanmakta ve kabul edilmeyerek ahlaki açıdan sorgulanmaktadır. Kültür, bir grup veya topluluğun sahip olduğu maddî ve manevî değerlerden meydana gelerek davranış biçimlerini, geleneklerini, göreneklerini ve yaşam tarzlarını düzenleyen ve ahlaki kurallar sisteminde bütünleştiren yargılar bütünüdür (Turhan, 1994). Kültürün toplum da önemli bir etkisinin olmasının yanı sıra özgünlüklerini ve otantikliklerini koruması rolü de bulunmaktadır. Bu durum milletlerin diğer milletlerle kültürel yönden farklılaşmasına ve kültürel çeşitlenmeye yol açmaktadır. Özellikle küreselleşme ile birlikte tek düzey yaşam biçimi kültürlerin kayıplar yaşamasına neden olmakta kültürel çeşitlilikler zamanla yok olma tehlikesi ile karşılaşmaktadır. Ancak refah düzeyi yüksek ülkeler başta olmak üzere pek çok ülke kültürel değerlerini koruyarak kültürel miraslarına sahip çıkmak istemektedirler. Kültürel miras zenginliklerinin korunması ile birlikte kültür turizmi hareketlerinde bilinçlenme meydana gelmiş ve bu konuda merak giderek artmıştır. Turizme katılan insanların seyahat motivasyonlarından birisi de kültür turları meraklarıdır. Farklı kültürleri yerinde ziyaret ederek kültürel deneyimler yaşamakta ve farklı milletler hakkında bilgi sahibi olmaktadırlar. Kültür turlarının gerçekleştiği kültür turizmi, bir topluluk, bölge, grup veya milletin tarihsel, sanatsal, yaşam tarzı ve alışkanlıklarının sürdürerek ikamet edilen alanın dışından gelen kişilerin kültürel ziyaretleri olarak ifade edilmektedir (Silberberg, 1995). Bilgi ve merak deneyimlerini geliştirmek isteyerek kültür turizmine katılan turistlerin destinasyonda ki kültürel miras varlıklarına ilgi gösterdikleri gözlemlenmektedir. Somut ve somut olmayan kültürel miras varlıkları kültürel miras turizmi kapsamında değerlendirilmektedir (Cros, 2001). Kültürel miras turizmi, bir destinasyonda yer alan tarih, sanat, gelenekler, görenekler ve mimarisi ile destinasyonda özgünlük oluşturan kültürel değerlere yönelik yapılan ziyaretlerdir. Klasik turizm(deniz, kum ve güneş) hareketlerinin yanı sıra merak ve heyecan duygularının artış gösterdiği turistler, doğal ve kültürel ortamlar ile etkileşime girmeyi talep etmektedirler. Özellikle özgün turistik destinasyonlar da bölgenin tarihini, inanışlarını, davranış şekilleri tecrübe etmeyi istemektedirler. Destinasyonda ki kültür öğelerini yakından takip ederek ve iletişim kurarak kültürel deneyimlerinin yanı sıra bilgi düzeylerini geliştirmektedirler. Bu nedenle kültürel miras turizmine katılan turistlerin eğlence ve dinlenme gereksinimlerinin yanı sıra bilgi açısından da yüksek doyum elde ettikleri düşünülmektedir. Kültürel miras bakımından merak ve çekicilik unsurları barındıran turistik önemli turizm potansiyeli olan bölgeler olarak ön plana çıkmıştır (Tapur, 2009). Avrupa'nın önemli tarihi şehirlerden bazıları olan Barselona, Floransa, Paris, Roma, Budapeşte ve Berlin gibi

destinasyonlar kültür turistlerinin yoğun ziyaret ettiği bölgelerdir. Ancak ekonomik refah ve ulaşım teknolojisinin gelişimiyle birlikte Uzak Doğu'da yer alan Çin, Tayland, Hindistan ve Japonya gibi Asya ülkeleri de özgün kültürleriyle kültürel miras turizminde hedef destinasyon olmaya başlamışlardır. Bu durum tüm Dünya'da kültürel miras turizminin yaygınlaştığını ve kültür turizmi potansiyeli bulunan ülkeler arasında rekabet durumunun ortaya çıktığını göstermektedir.

Turistik destinasyonlar da yer alan kültür öğelerinin kültürel miras değeri kazanabilmesi için özgünlük, fark yaratıcı, büyüleyici ve dönemi şartlarında oldukça çekici olmalıdır. Birleşmiş Milletler Dünya Eğitim, Sosyal ve İşbirliği Örgütü tarafından Dünya'da bu koşulları taşıyan kültürel miras öğeleri kayıt altına alınarak korunmaları, yaşatılmaları ve fark edilmeleri sağlanmaktadır. Şanlıurfa'da Göbeklitepe ören yeri Dünya Kültürel Miras listesine girmiştir. Bunun yanı sıra soyut olan geleneksel oyunlar, görenekler, adetler ve alışkanlıklar gibi kültürel değerler, turistik destinasyonlar için önemli zengin kaynaklar olarak görülmektedir.

2.2. Tapınaklar ve İbadethaneler

İlk çağlardan itibaren insan, inanç ihtiyaçlarını gidermeye yönelik tapınaklar inşa etmişlerdir. Bu ihtiyaçlar kapsamında dönemin en modern mimari anlayışı bu yapılar için kullanılmıştır. Çünkü inançsal ritüellerini hayatlarının merkezine koyarak kutsallarını övmeyi ve yükseltmeyi amaçlamışlardır. Tapınaklar, o dine mensup insanlar için en kutsal mekânlar olarak kabul edilmektedir. Tapınaklar, dini inanç merkezleri olmasının yanı sıra sosyal, kültürel, iktisadi ve turizm hareketlerinin yaşandığı bir mekân görevi de görmektedir (Özmenli, 2014). Ayrıca tapınaklar, bilgi, sanat, mimari ve kültürün birleştiği bir mekân olarak da kabul edilmektedir. Tapınakların uygulamaları ve gelenekleri, halkının sosyal ve kültürel yaşamını büyük ölçüde etkileyen ve geleneksel değerleri sürekli koruyan bir yapı görevi görmektedir (Vardia, 2008). Bu nedenle pek çok fonksiyona sahip olan dini tapınaklar, insan yaşamında çok önemli bir rol oynamaktadır. Geniş bir coğrafya içerisinde yerleşime geçen insan, çok çeşitli dinlere inanmaları nedeniyle farklı tapınaklar inşa ederek bu tapınakları 'Cami, Kilise ve Sinagog' gibi isimlerle adlandırmışlardır. Farklı isimler olsa da 'tapınak' ibadethaneleri kapsayan ortak bir terim olarak ifade edilmektedir. Dünya'nın her bölgesinde farklı dinlere ait ibadet tapınakları bulunmaktadır. "Tapınak" kelimesi, Latince templum kelimesinden türetilerek Türkçe de kutsal bir bölge anlamına gelmektedir. Tapınak, dua ve fedakârlık veya benzeri ayinler gibi dini veya manevi faaliyetler için ayrılmış bir mekânı ifade etmektedir. Geleneksel açıdan insanlar, tapınakları kutsal bir yapı olarak kabul etmekte ve aynı zamanda tanrı veya tanrıların evi olarak korumaktadır (Özmenli, 2014).

3. DÜNYA'DA VE TÜRKİYE'DE İNANÇ TURİZMİ

İnsan, duygu ve davranışlarını geleneklerine göre şekillendirmekte ve sözlü olmayan kurallarla ilk çağlarda hayatını sürdürmekteydi. Düşünen ve keşfeden yapısıyla insan, inanç ve bağlılık duygusunu dini öğretiler çerçevesinde geliştirerek ibadetler yapmaya başladı. Belirli kuralları ve davranışları zorunlu kılan dini öğretiler, insanları önemli ölçüde etkilemektedir. Dini inanışların yayılması, genişlemesi ve ibadet edilmesi için kutsal mekânlar inşa edildi. Bu kutsal mekânların en merkezi noktalarına hac ibadeti ile o dine mensup insanlar tarih boyunca ziyaret gerçekleştirdiler (Vijayanand, 2012). Turizm bilinci ve hizmet sektörünün gelişmesi ile birlikte hac ibadetleri ve kutsal mekân ziyaretleri dikkat çekici ekonomik ve sosyal bir harekete dönüşerek inanç turizmi kavramı ortaya çıkmıştır. İnanç turizmi, kutsal olarak kabul edilen mekânlara yönelik yapılan o dine mensup kişilerin yapmış oldukları ziyaretler olarak tanımlanmaktadır (Sargin, 2006). İnanç turizminde türbe, mezar, anıt mezar, cami, kilise, sinagog ve tapınak gibi mekânlar önemli bir yapıya sahiptir. İnanç turizminin temel yapı taşlarını oluşturan bu mekânlar, semavi (Hıristiyanlık, Müslümanlık ve Musevilik) ve felsefi inanç (Budizm, Taoizm, Şintoizm gibi) dinlerinde, manevi açıdan bir doyuma erişme hazzını yaşadıkları alanları ifade etmektedir (Özgen, 2012).

Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü (UNWTO) verilerine göre 2018 yılında 1,4 milyar uluslararası turist, farklı bir destinasyona ziyaretçi olarak gitti. 2017 yılına göre yüzde 6 artış

göstererek 2010 yılından sonraki en büyük ikinci büyüme olarak kayıtlara geçti. Bu turist sayısının yaklaşık dörtte biri 'inanç turisti' olarak kabul edilmektedir (UNWTO, 2019). Dünya genelinde pek çok dine mensup insan bulunmasına rağmen nüfus açısından en büyük iki din olarak Hıristiyanlık ve Müslümanlık kabul edilmektedir. Özellikle Sanayi Devrimi sonrası gelişmiş olan Avrupa kıtasında, son zamanlarda yayınlanan bir raporda, Hıristiyanlığa dayanan inanç turizminin en güçlülerden biri olduğu açık bir şekilde ifade edilmekte ve Hıristiyanlığın inanç merkezleri her yıl milyonlarca turist ağırlamaktadır (Simon, 2004). İslamiyet açısından kutsal kabul edilen Mekke, Medine ve Kudüs gibi şehirlerde de benzer durumlar söz konusudur. Suudi Arabistan'a her yıl beş milyondan fazla Müslüman umre için giderken, bu sayının 1,8 milyonu Hac için kutsal toprakları ziyaret etmektedir. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının da bu sayının yüzde 5'lik kısmına sahiptir. Türk vatandaşları 2014 yılında 61 bin kişi hac görevini yerine getirmek için kutsal topraklara gittiği Umre ve hac için yaklaşık 2,3 milyar lira harcadığı görülmektedir (TÜRSAB, 2014). Bir diğer yandan Türkiye, dış ülkelere hac turisti göndermesinin yanı sıra Göbeklitepe, Ayasofya, Konya Mevlana, İzmir Meryem Ana Evi, Hatay St. Pierre Kilisesi ve Balıklı göl gibi önemli kutsal mekânlara sahip olması nedeniyle potansiyel bir inanç turizm merkezi olma özelliği taşımaktadır.

4. ŞANLIURFA İNANÇ MERKEZLERİ

Şanlıurfa, insanlık tarihinin en eski inanç merkezi olan Göbeklitepe Antik tapınağına sahip olmasının yanı sıra üç semavi dine ait inanç merkezlerine ev sahipliği yaparak geçmişten günümüze pek çok etnik ve dinsel medeniyetin yaşadığı bir şehir olduğunu kanıtlamıştır. Bununla birlikte coğrafi ve iklim şartlarına uygun olarak inanç merkezlerinde kullandığı taş mimariyle özgün kültürünü yansıtmaktadır. İnanç merkezlerinin geneline bakıldığında dini turizm kapsamında önemli bir potansiyele sahiptir. Aşağıda Şanlıurfa'nın kültürel miras turizminde ön plana çıkan inanç merkezlerinden bazıları ele alınmıştır.

4.1. Göbeklitepe

Şanlıurfa inanç merkezlerinden ilki, bereketli hilal olarak ta kabul edilen Mezopotamya bölgesindeki Göbeklitepe, M.Ö. 10000 yılında inşa edilmiştir. Arkeolojik olarak, tapınağın mimari yapısı oldukça özenle bölünmüştür. En eski katman olan III. katman, genellikle ince oyulmuş birkaç T şeklindeki monolitik sütunun iç içe geçtiği dairesel duvar bölgelerini içermektedir. Katman II, anıtları daha küçük, neredeyse iki tane daha küçük olan dikdörtgen oda merkez direkleri bulunmaktadır. Bu yapılar arkeolojik olarak erken ve ortaya tarihlenmektedir. Göbeklitepe, toprak, taş ve moloz ile bu kutsal mekân titizlikle gömülerek terk edilmiştir. Göbeklitepe inşaat faaliyetlerinin başlangıç noktası MÖ 10. bin yıllarına uzanmaktadır. Bununla birlikte yapı kronolojilerinin kesin bir şekilde tarihlendirilmesinin sağlanması, birçok faktörden dolayı zordur (Magli, 2016).

Göbeklitepe, dünyanın ilk tapınağı olarak dünya kültürel miras listesine 2018 yılında kalıcı olarak girmiştir. İnsanlığın ilk ibadet tapınağı inşa ettiği bu destinasyon, turizm ve inanç ilişkisinin en cazip edici noktası olarak görülen mekanların başında gelmektedir. Göbeklitepe'nin bugüne kadar bilinen altı yapısı, A, B, C, D, E ve F Rodney Hale'in ölçülmemiş şematik kat planına göre sütunlar ve ortostatların sayıları ile sağlanan diyagram bulunmaktadır (Dendinos, 2016).

Resim 1: Göbeklitepe

4.2. Hz İbrahim Peygamber ve Doğduğu Mağara

Hz. İbrahim, Mevlid-i Halil Cami avlusunun güneyinde bulunan mağarada doğduğu iddia edilse de Hz. İbrâhim'in doğduğu yerle ilgili farklı mekânlar zikredilmektedir. Babil şehrinde doğduğunu ifade edenler olduğu gibi onun Harran'da doğduğu da ileri sürülmektedir. Hz. İbrahim'in Nemrut'la mücadelesinin geçtiği mekân ve ateşe atıldığı şehrin Şanlıurfa yada Babil şehri mi olduğu ihtilafıdır. Ateşten kurtulma mucizesine rağmen başta Nemrut olmak üzere babası dâhil halkın iman etmemekte direnmesi karşısında Şam ve Mısır'a geçmiştir. Daha sonra Filistin'e yerleşmiş ve Hicaz'a yaptığı seyahatler dışında ömrünün sonuna kadar burada kalmıştır. Hz. İbrahim'in doğduğu mağaranın içerisinde bulunan suyun, şifalı olduğuna ve birçok hastalığı iyileştirdiğine inanılmaktadır(Sad, 1938; Taberi, 1215; Akt: Güneş, 2014).

Resim 2: Hz İbrahim'in Doğduğu Mağara
Kaynak: Şanlıurfa Belediyesi, 2019

4.3. Hz. Eyyüp Peygamber ve Sabır Makamı

Sabır ve tahammülün sembolü Hz. Eyyüp (a.s.)'ın soyu ve yaşadığı zaman hakkında bilgi farklılıkları bulunmaktadır. Hz Eyyüp peygamber, baba tarafından Hz. İshak'ın, anne tarafından Hz. Lut'un soyundan geldiği iddia edildiği gibi Hz. Süleyman (a.s.) zamanında yaşayan Arap asıllı bir peygamber olduğu da iddia edilmektedir. Hz. Eyyüp pek çok hastalıkla mücadele edip ve hastalıklara karşı sabır ve takva göstermesi nedeniyle Kuran-ı Kerimde de övülmüştür. Hastalıktan önce yetmiş yıl ve hastalıktan sonra da yetmiş yıl olmak üzere toplam yüz kırk yaşadığı düşünülmektedir. Bazı eserlerde de Hz. Eyyüp peygamberin türbesinin Şanlıurfa Viranşehir ilçesine 20 km. uzaklıktaki Eyyüb Nebi köyünde olduğu da ifade edilmektedir (Kesir, 1936;Akt: Yıldız, 2016:130-131). Yaşadığı dönem ve kabri ihtilafli olsa da sabır makamını en önemli örneklerinden biri olan Hz Eyyüp peygamberin Şanlıurfa'da ki sabır makamının ruhsal doyumu deneyimlenmeli ve mutlaka ziyaret edilmelidir.

Resim 3: Hz. Eyyüp Peygamber ve Sabır Makamı
Kaynak: Şanlıurfa Belediyesi, 2019

4.4. Hz. Şuayp Peygamber ve Antik Şehri

Şanlıurfa'nın yaklaşık 85 km doğusunda yer alan Tektek dağlarının üzerinde bulunan antik Soğmatar şehri yöre halkı tarafından "Şuayp Şehri" adıyla anılmakta ve Hz. Şuayp'ın burada

yaşadığı iddia edilmektedir. Antik şehrin içinde yer alan bir mağara Hz. Şuayp peygamberin makamı olarak kabul edilmektedir. Şuayp Peygamber'in kabrinin Hittin'de olduğu da ifade edilse de en yaygın inanış, Tûr dağında Şuayp ve eşinin kabirleri olduğudur (Herevi, 2002: 81; Akt: Güneş, 2014).

Resim 4: Şuayp Antik Şehri
Kaynak: Şanlıurfa Belediyesi, 2019

4.5. Ulu Cami (Kızıl Kilise)

M.S. 435 yıllarda Piskopos Rabula tarafından sinagog olarak kullanılan bu yapı St. Stephon Kilisesi'ne dönüştürülmüştür. Kırmızı renkteki mermer sütunların çok olması nedeni ile "Kızıl Kilise" olarak adlandırılmıştır. 1170-1175 yıllarında Nurettin Zengi tarafından yeniden inşa edilmiştir. Anadolu'daki çok ayaklı camiler grubunda olup, payeler üzerinde kible duvarına paralel üç sıra çapraz tonozlarla örtülü, yatık dikdörtgen planlıdır. On dört sivri kemerli avluya açılan ve payeler üzerine duran çapraz tonozlarla örtülü son cemaat yeri, Anadolu'da ilk kez Şanlıurfa Ulu Cami'nde kullanılmıştır. Yapının sekizgen çan kulesi, minare olarak hizmet vermektedir (Şanlıurfa Belediyesi, 2019).

Resim 5: Ulu Cami (Kızıl Kilise)
Kaynak: Şanlıurfa Belediyesi, 2019

4.6. Deyr Yakub (Yakup Manastırı)

Deyr Yakub (Yakup Manastırı), Merkeze 10 km. uzaklıkta, güneyindeki dağların üzerinde yer alır. "Nemrut'un Tahtı" ya da "Cin Değirmeni" ifadeleri de bu bölge için kullanılır. Manastırın kuzeybatısında bir anıt mezar yer alır. Bu mezar anıtında, doğuya bakan pencerenin altında iki satırlık kitabe mevcuttur. Bu kitabenin ilk satırı Grekçe (Eski Yunanca), ikincisi satırı Pamyra Süryanicesi ile yazılmıştır. Her iki yazıtta da şu cümle yazılıdır; " Şardu Bar Ma'nu'nun karısı

Amaşşemes)'' Bu yazıtlardan bu yapının adı geçen kişi için yaptırıldığı anlaşılmaktadır. Yazıt, 2. yüzyılın sonuna veya 3. yüzyılın başlarına aittir. Bu nedenle Manastırın da bu tarihlerde yaptırıldığı düşünülmektedir (TMO, 2012).

Resim 6: Deyr Yakub
Kaynak: Şanlıurfa Belediyesi, 2019

4.7. Reji Kilisesi (Aziz Petrus ve Aziz Paulus Kilisesi)

Aziz Petrus ve Aziz Paulus Kilisesi, 6. yüzyıla ait bir kilise kalıntısının üzerine, 1861 yılında inşa edilmiştir. Kilise, Hz. İsa'nın iki havarisinin anısına inşa edildiğinden onların ismini taşımaktadır. Yapı, 1924 yılına yani Urfalı Süryanilerin Halep'e(Suriye) göç edişlerine kadar, aktif olarak kullanılmıştır. Aziz Petrus ve Aziz Paulus Kilisesi, 1924 yılında Tekel idaresi tarafından önce tütün fabrikası sonra üzüm deposu olarak kullanılır. Kilise, halk tarafından Tekel kelimesinin Fransızca karşılığı olan Regie (Reji)'den dolayı "Reji Kilisesi" olarak isimlendirilmiştir (Şanlıurfa Valiliği, 2019).

Resim 7: Reji Kilisesi
Kaynak: Şanlıurfa Belediyesi, 2019

4.8. Balıklı Göl (Halil-ür Rahman, Ayn-ı Zeliha Gölü) ve Rızvaniye Cami

Balıklı göl, 150 metre uzunluğunda ve 30 metre genişliğindedir. Derinliği 3-5 metre civarındadır. İçinde efsanelere konu olan sazan türü balıklar bulunmaktadır. Bu balıklara halk tarafından saygı gösterilir ve yenilmemektedir. Hz. İbrahim ateşe atıldıktan sonra mucize gerçekleştiği mekan olarak kabul edilmektedir. Dini bayramlar da ile Mevlit ve Kandil gecelerinde en yüksek ziyaretçi sayısına ulaşmaktadır. Halil-ür Rahman Gölünün kuzey kenarında yer alan Rızvaniye cami, Bizans devrine ait St. Thomas Kilisesi'nin yerine Osmanlıların Rakka Valisi Rızvan Ahmet Paşa tarafından 1716 yılında yaptırılmıştır (Şanlıurfa Valiliği, 2019).

Resim 8: Halil-ür Rahman, Ayn-ı Zeliha Gölü
Kaynak: Şanlıurfa Belediyesi, 2019

4.9. Germuş Kilisesi

Germuş Ermeni Kilisesi, Germuş dağlarının, eteklerinde kurulan Germuş Köyü'nde yer almaktadır. 19.yy'de yapıldığı tahmin edilmektedir. Kilise alanı, bir akarsu, bir kilise (Aziz Yakup Kilisesi) ve kilisenin toplantı meydanından oluşur. Kilise, taştan ve iki katlı olarak inşa edilmiştir. Kesme taştan dikdörtgen Bazilikal planlı olarak yapılan kilisenin girişinde yapı boyunca yükselen üç sivri kemerli bir cephe görünümü bulunmaktadır. Çapraz tonozların üzeri düz toprak dolgu damla örtülüdür (Şanlıurfa Belediyesi, 2019).

Resim 9: Germuş Kilisesi
Kaynak: Şanlıurfa Belediyesi, 2019

4. SONUÇ

Şanlıurfa'nın tarihi kültürel miraslarından biri olan inanç merkezleri yapımı her dönemine uygun şekilde inşa edilmiştir ve günümüze kadar ulaşanları mevcuttur. Farklı medeniyetlerin kurulduğu bu tarihi şehirde her dinden inanç merkezi yer almaktadır. Ancak genel olarak tüm Dünya'da gözlemlendiği gibi bu şehirde de fetihlerle el değiştirmiş ve şehri kontrol eden milletin dini yapısına göre ibadethaneler el değiştirmiştir. İnsanlığın ilk tapınağı olan Göbeklitepe'den bu yana manastırlar, kiliseler ve camiler bu şehrin sembollerinden olmuştur. Şanlıurfa'da geçmişten günümüze kadar gelen inanç merkezlerinin oluşturmuş olduğu dini atmosfer, şehrin kültürel miras turizminde önemli bir rekabet avantajı sağlamaktadır.

Her yıl varış yapan turist sayılarının artması ile birlikte turizm hareketlerinden daha fazla pay almak isteyen ülkeler, alternatif turizm potansiyellerini ön plana çıkarmakta ve avantajlı olduğu alanlarda rekabetçi bir yarışa girmektedir. Kültüre olan merak ve çekiciliğin turistler üzerinde farkındalık yaratması sonucu kültürel miras öğeleri turistik destinasyonlar için önemli bir arz olarak değerlendirilmektedir. Kültürlerin gelenekleri, alışkanlıkları, mimari bakış açıları ve dini inanışları diğer toplumlar için sürekli bir merak konusu ve ilgi çekici olmuştur. Bu nedenle farklı kültürleri deneyimlemek isteyen turist sayısı her geçen yıl artarak devam etmekte ve bu durum kültürel turları cazip kılmaktadır. Bir dine mensup olan insanların inançları kesindir ve sorgulanamaz olarak kabul

edilmektedir. İnançları nedeniyle ibadet etmek ve dini kurallara uymak zorunda olan bu kişiler ibadet mekânlarına da yüksek ihtişam ve en iyi mimari örneklerini sergileyerek saygılarını göstermektedirler. Bu nedenle geçmiş tarihten günümüze gelen en iyi mimari örneklerinden birisi de inanç merkezleridir. Bu inanç merkezlerinin kutsal olması ve ibadet için ruhsal doygunluğun sembolü olması nedeniyle en ince detayların düşünüldüğü mekânlardır. Mekke, Vatikan, Kudüs ve Varanasi ve Lhasa başta olmak üzere inanç turizminin ön plana çıktığı şehirlere her yıl milyonlarca turist ziyareti gerçekleştirilmektedir. Şanlıurfa'da semavi dinlere mensup peygamberlerin doğduğu veya uğrak yeri olduğu bir şehir olması nedeniyle insanlar için dini bir çekim merkezi haline gelmektedir. Bu durum Şanlıurfa'nın kültürel miras zenginliklerinden birisi olarak kabul edilmektedir.

İnanç turizm ile birlikte kültürel aktarımın yanı sıra farklı teolojilerinin temsilleri olumlu şekillendirildiği göz önünde bulundurulduğunda farklı dinlere mensup insanların diğer inançlara saygılı olma düzeylerinin geliştiği düşünülmektedir (Chen, 2002). Turistik destinasyonlarda inanç turizmi üzerinin daha fazla geliştirilmesi halinde önyargıların ve nefret söylemlerinin azalacağı düşünülmektedir. Sosyal ve ekonomik bir dinamığe sahip olan turizm, farklı insanların iletişim kurması ve deneyimlerini paylaşabilmesi açısından önemli bir misyona sahiptir. Bu nedenle inanç turizmin geliştirilmesi, yayılması ve tanıtılması gerektiğine inanılmaktadır. Türkiye'nin önemli bir kültür şehri olan Şanlıurfa'nın da inanç turizmi kapsamında zengin kültürel miraslara ev sahipliği yapmaktadır. İslamiyet'e ait ibadethanelerin yanı sıra farklı dinlere ait inanç merkezlerini bünyesinde barındırmakta ve çok yönlü bir inanç merkezi olduğu gözlemlenmektedir.

KAYNAKÇA

- Chen, C. (2002). The religious varieties of ethnic presence: A comparison between a Taiwanese immigrant Buddhist temple and an evangelical Christian church. *Sociology of Religion*, 63(2), 215-238.
- Collins, A. (2013). <http://www.andrewcollins.com/page/articles/magicians.htm>Erişim Tarihi: 02.06.2019
- Cros, H. (2001). A new model to assist in planning for sustainable cultural heritage tourism. *International journal of tourism research*, 3(2), 165-170.
- Dendinos, D. S. (2016). Gobekli Tepe: a 6 th millennium BC monument. University of Kansas, Lawrence, Kansas, USA. In residence at Ormond Beach, Florida. Phd. Thesis.
- Güneş, H. (2014). Cezîre bölgesinde yaşadığına inanılan peygamberler. *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 5(10), 27-50.
- Harrington J. ve Ottenbacher C. (2010), Culinary Tourism- A Case Study of the Gastronomic Capital, *Journal of Culinary Science & Technology*
- Herevî, Ebü'l-Hasen Ali b. Ebî Bekr es-Sâih (611/1215), el-İşârât ila Ma'rifeti'z-Ziyârât, thk. Ali Ömer, Mektebetü's-Sekâfeti'd-Dîniyye, Kahire 2002.
- Jang, S. S., & Wu, C. M. E. (2006). Seniors' travel motivation and the influential factors: An examination of Taiwanese seniors. *Tourism management*, 27(2), 306-316.
- Karamustafa, K., Birdir, K., & Kiliçhan, R. (2016). Gastronomik Akımlar Çerçevesinde Gıda Tüketim Ölçeği. *Tüketici ve Tüketim Araştırmaları Dergisi= Journal of Consumer and Consumption Research*, 8(2), 29.
- Kesîr, Kasasü'l-Enbiyâ, I, tahkik: Abdulkadir Ahmed „Atâ, Dâru İhyâi't-Türâsi"l- „Arabî, Beyrut, tarihsiz, s. 367; Muhammed Hamdi Yazır, Hak Dîni Ku"ân Dili, Diyânet Gğleri Reisliği Neşriyâtı, İstanbul, 1936, V, 4100.
- Li, M., & Cai, L. A. (2012). The effects of personal values on travel motivation and behavioral intention. *Journal of Travel Research*, 51(4), 473-487.

- Lumsdon, L. (2000). Transport and tourism: cycle tourism—a model for sustainable development?. *Journal of Sustainable Tourism*, 8(5), 361-377.
- Magli, G. (2016). Sirius and the project of the megalithic enclosures at Gobekli Tepe. *Nexus Network Journal*, 18(2), 337-346.
- Raj, R., & Griffin, K. A. (Eds.). (2015). *Religious tourism and pilgrimage management: An international perspective*. Cabi.
- Sargın, S. (2006). Yalvaç'ta İnanç Turizmi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(2), 1-18.
- Silberberg, T. (1995). Cultural tourism and business opportunities for museums and heritage sites. *Tourism management*, 16(5), 361-365.
- Simon C. W. (2004) Faith and tourism: planning tourism in relation to places of worship, *Tourism and Hospitality Planning & Development*, 1:2, 173-186
- Tapur, T. (2009). Konya İlinde Kültür ve İnanç Turizmi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* , 2 (9), 473-492.
- Taşpınar, O. (2018). A New ConceptGeneratedbyCommoditizing Animals: Egologicaltourism. *Advances in HospitalityandTourismResearch (AHTR)*, 6(1), 111-118.
- Turhan, M. (1994). *Kültür Değişmeleri (Sosyal Psikoloji Bakımından Bir Teknik)*, İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları
- Özgen, N. (2012). Siirt'in İnanç Turizmi Mekânları: Ziyaret (Veysel Karani) ve Tillo (Aydınlı) Örnekleri. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 17(27), 251-272.
- Özmenli, M., & İlişkisi, T. M. (2014). *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. Volume, 9(10), 1281-1292.
- Vardia, S. (2008). *Building science of indian temple architecture*. School of Planning and Architecture, Bhopal. Phd Thesis. Portugal).
- Vijayanand, S. (2012). Socio-economic impacts in pilgrimage tourism. *International Journal of Multidisciplinary Research*, 2(1), 329-343.
- Woodhead, L. (2011). Five concepts of religion. *International review of Sociology*, 21(1), 121-143.
- Şanlıurfa Belediyesi, 2019 <https://www.sanlıurfa.bel.tr/icerik/68/6/inanc-turizmi> Erişim Tarihi: 20.06.2019
- Şanlıurfa Valiliği, 2019 <http://www.sanlıurfa.gov.tr/kiliseler> Erişim Tarihi: 17.06.2019
- TMO, <http://www.tmo.gov.tr/Upload/Images/SubeHarita/Kultur/sanlıurfa.pdf> Erişim Tarihi: 10.06.2019
- TÜRSAB, http://www.tursab.org.tr/dosya/12192/tursabinancturizmi_12192_5616832.pdf Erişim Tarihi: 19.06.2019
- UNWTO, <http://marketintelligence.unwto.org/content/unwto-world-tourism-barometer> Erişim Tarihi: 04.06.2019
- Yıldız, A. Hz. Eyyüb'ün (as) Hastalıklar Karşısındaki Sabrı ve Manevî Hastalıklarımız. *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 36(36), 128-142.